gemeente Heemskerk

“Heemskerk, het geheim van de IJmond”

Strategische toekomstvisie 2040

maart 2009

Inhoudsopgave

Voorwoord **4**

1 Totstandkoming strategische visie 2040 **5**

1.1 De toekomst op de agenda 5

1.2 In gesprek over de toekomst 5

1.3 Van trends naar visie 6

2 “Heemskerk, het geheim van de IJmond” **7**

3 De koers naar 2040 **9**

4 Colofon **11**

Geregistreerd onder nummer RAP/2009/29747

Voorwoord

2040 lijkt ver weg. In de komende 30 jaar zal er van alles gebeuren waar wij ons nu nog geen voorstelling van kunnen maken. Denk maar eens terug aan de jaren ’80 en wat er sindsdien allemaal veranderd is. Wie had toen gedacht dat Hoogovens in Indiase handen zou komen? Wie had toen gedacht dat internet zo’n belangrijk onderdeel van ons dagelijks leven zou worden? De toekomst kan niet worden voorspeld, maar wel kunnen trends en signalen van verandering in de gaten worden gehouden en kan geanticipeerd worden op mogelijke consequenties van ontwikkelingen.

Dit is belangrijk, want 2040 is eigenlijk heel dichtbij. Beslissingen die nu genomen worden, hebben impact op de toekomst. Woonwijken of bedrijventerreinen die nu ontwikkeld worden blijven decennia lang staan, maar is er dan nog wel behoefte aan? Om nu goede besluiten te kunnen nemen, is het dus zaak om vooruit te kijken. Welke ontwikkelingen komen op ons af, waar dienen we rekening mee te houden in onze besluitvorming?

Aangezien er geen data over de toekomst zijn en deze dus onvoorspelbaar is, zullen wij ons verschillende toekomstbeelden voor moeten stellen om tot een goede strategische visie “Heemskerk 2040” te kunnen komen. Scenariodenken is hiervoor als hulpmiddel gekozen. Op basis van trends en ontwikkelingen is, samen met een brede groep mensen uit en rondom de Heemskerkse gemeenschap, een aantal van elkaar verschillende toekomstbeelden ontwikkeld. Op deze wijze verkent de gemeente de lange termijn, om een gedegen en gedragen strategische visie op Heemskerk te kunnen ontwikkelen. Deze visie geeft een koers voor de korte en middellange termijn bij het maken van strategische keuzes op alle beleidsterreinen.

J.R.A. Nawijn,
Burgemeester

1 Totstandkoming strategische visie 2040

1.1 De toekomst op de agenda

Van vele ontwikkelingen waar de gemeente Heemskerk tot 2040 mee te maken zou kunnen krijgen zijn de uitkomsten onzeker. Blijft de bevolking groeien of komt er een omslagpunt en ontstaat er krimp? Hoe zit het met de positie van de tuinbouwsector op de lange termijn? En hoe ontwikkelt de Metropoolregio Amsterdam zich? Dit zijn natuurlijk slechts een paar voorbeelden van vragen over de toekomst die we ons kunnen en ook moeten stellen. 2040 is ver weg, maar vele beslissingen die vandaag de dag worden genomen, hebben verstrekkende gevolgen. Daarom is het zaak zoveel mogelijk te anticiperen op mogelijke toekomstige situaties rondom de gemeente Heemskerk. Dit kunnen we doen door enerzijds scenario's te maken over wat Heemskerk allemaal zou kunnen gebeuren en anderzijds door wensbeelden te maken over hoe we het graag zouden willen in Heemskerk in 2040. Beide vormen een leidraad voor het maken van keuzes in de (nabije) toekomst.

We kunnen de toekomst niet kiezen

1.2 In gesprek over de toekomst

Met oog hierop heeft de gemeente Heemskerk samen met vertegenwoordigers uit de gemeenschap vanaf april 2008 in verschillende samenstellingen nagedacht over de toekomst. In plaats van het voorspellen van 'dé toekomst', is de scenariomethode gehanteerd, die uitgaat van meerdere relevante en plausibele toekomstbeelden (scenario's). Scenario's zijn geen voorspellingen, maar een reeks hypothetische gebeurtenissen die mogelijke uitkomsten schetsen van belangrijke ontwikkelingen die zich afspelen in onze omgeving. Scenario's zelf bevatten dan ook geen beleidsvoorstellen of adviezen, maar schetsen slechts de externe omgeving waar beleid mee te maken zou kunnen krijgen. Doordat het beelden zijn over de externe omgeving, kun je geen scenario kiezen. Wel kun je deze beelden gebruiken om te anticiperen op beleidskeuzen waar je in de toekomst voor zou kunnen komen te staan en hoe dit zich verhoudt tot wat Heemskerk graag zou willen. Je kunt met scenario's dus ook toetsen of je ambities realistisch zijn en je zult met elkaar in gesprek moeten gaan over de toekomst.

Scenario's: meerdere relevante en plausibele toekomstbeelden

Het traject begint met het in kaart brengen van trends en ontwikkelingen. Op basis van deskresearch en een tweetal trendworkshops met in totaal ruim 60 zeer diverse deelnemers uit en rondom Heemskerk en de gemeentelijke organisatie is in het najaar van 2008 een trendboek tot stand gekomen.

Vijf belangrijke trends voor de toekomst

Hierin staan de volgende trends en ontwikkelingen beschreven waarvan verwacht wordt dat deze een grote impact op Heemskerk zullen hebben en tot strategische vraagstukken voor de gemeente zullen leiden.

- Inwoners van Heemskerk: Mogelijke krimp
- Inspanning en ontspanning: Kansen voor werk en recreatie
- Mobiliteit: Transitie naar duurzame mobiliteit
- De wereld rond Heemskerk: Impulsen door wereldwijde crises
- De (Heemskerkse) overheid: Verbonden e-overheid

1.3 Van trends naar visie

Drie mogelijke toekomst-beelden voor Heemskerk

Op basis van de trends waar Heemskerk mee te maken zou kunnen krijgen, zijn in een scenarioworkshop met vertegenwoordigers uit de gemeenschap samen met raadsleden, gemeenteambtenaren en de burgemeester en wethouders de belangrijkste onzekere ontwikkelingen gekozen voor hoe zij de toekomst van Heemskerk zien. Die onzekerheden zijn: de samenstelling en omvang van de bevolking op termijn en de interne/externe gerichtheid van Heemskerk. Rondom deze twee zogenaamde kernonzekerheden zijn drie scenario's vormgegeven. In deze fictieve toekomstbeelden zijn met opzet de extremen opgezocht om de consequenties van ontwikkelingen in die toekomst goed te kunnen doordenken. Er zijn ook express meer scenario's gemaakt omdat we de toekomst niet kunnen voorspellen en dus beter verschillende alternatieven kunnen doordenken.

Scenario Silver
Heemskerk is in 2040 een gemeente met minder dan 25.000 inwoners. De jongere generatie is weggetrokken vanwege de verminderde werkgelegenheid en vitale senioren (het 'silver') bepalen het dorpsbeeld. Zij besteden hun tijd met elkaar binnen de gemeente. Er is veel ruimte voor recreatie.

Scenario Sub-Hub
In 2040 is Heemskerk onderdeel van de metropool Randstad en de lokale economie maakt deel uit van een groter geheel en is geheel omgeschakeld naar duurzaamheid. Nieuwe vervoersmiddelen en het vele telewerken hebben Heemskerk verbonden met en ontsloten voor de buitenwereld. Hierdoor zijn, tegen de trend van demografische krimp in, het inwoneraantal en het voorzieningenniveau ongeveer gelijk gebleven. Bovendien is de bevolking kleurrijker en multicultureler.

Scenario Strand
In dit scenario is Heemskerk in 2040 een gezellige badplaats en (inter)nationale toeristische trekpleister. Het inwoneraantal schommelt rond een vaste kern van 25.000, met in de zomer pieken tot 200.000. Men verplaatst zich naar het strand via de hypermoderne lightrail-verbinding, waardoor de rust in het dorp redelijk bewaard blijft.

Ideaalbeeld op basis van de drie scenario's

Zoals gezegd kun je de toekomst niet voorspellen en ook niet een bepaald scenario uitkiezen, maar je kunt wel, rekening houdend met de scenario's, een ideaalbeeld schetsen. Door als gemeenschap na te denken over wat je graag zou willen, ontstaat er een gedeelde visie. In een visieworkshop, tevens slotbijeenkomst van dit traject hebben de deelnemers met behulp van de uitgewerkte en gevisualiseerde scenario's Silver, Sub-Hub en Strand hun ideaalbeeld geschetst van Heemskerk in 2040. De rode draad hieruit is vertaald naar de strategische toekomstvisie voor Heemskerk 2040: "Heemskerk, het geheim van de IJmond".

Toekomstvisie als leidraad

Deze toekomstvisie is bedoeld als leidraad voor het opstellen van andere beleidsplannen voor de komende jaren. Thema's waar Heemskerk op in kan zetten komen duidelijk naar voren. De visie geeft niet alleen richting aan beleid (bijvoorbeeld op het gebied van cultuur, recreatie, economie, toerisme en welzijn), maar helpt ook als referentiepunt om toekomstige strategische keuzes helder te maken. De visie is geen keurslijf, maar een richtinggevend handvat en een fictief referentiepunt in de toekomst, waar eventueel ook bewust en beargumenteerd van afgeweken kan worden. Naast een leidraad voor gemeentelijke besluitvorming kan de visie gebruikt worden om te communiceren met burgers, instanties, overheden en bedrijven die te maken hebben met de gemeente. Op deze wijze kan het gesprek over de toekomst worden voortgezet.

In het volgende hoofdstuk vindt u de strategische toekomstvisie:

2 "Heemskerk, het geheim van de IJmond"

Het is januari 2040. Heemskerk is een diverse en evenwichtige gemeente in velerlei opzichten. Er wonen mensen van alle leeftijden en van verschillende afkomst. De afwisseling van het landschap is terug te zien in de inrichting van het dorp. Natuur en ecologische zones worden gecombineerd met wonen, zorg, recreatie en sport. Diversiteit, vitaliteit, duurzaamheid en 'groen' zijn belangrijke kernkwaliteiten van de gemeente. Heemskerk heeft haar status als Millenniumgemeente meer dan waargemaakt.

In Heemskerk wonen gemiddeld 40.000 mensen uit allerlei verschillende landen, jonge en oudere mensen. Door vergrijzing van de bevolking zijn bewoners gemiddeld wel ouder dan vroeger, maar de ouderen van 2040 zijn heel vitaal. De gemeente kent een sterke sociale cohesie. Buurten en bewoners zijn betrokken, waardoor de leefbaarheid groot is. Ook gezinnen vestigen zich graag in Heemskerk. In de zomer is het druk met toeristen en het hele jaar door met recreanten. Het mooie, vrij rustige Heemskerk is ook in trek bij expats die werken bij de internationale bedrijven in de regio.

De krimp die rond 2025-2030 dreigde te ontstaan viel mee, onder andere door nieuwe werkgelegenheid in de zorg en duurzame industrie, dienstverlening en verduurzaming en intensivering in de tuinbouw. De verbeterde verbindingen tussen Heemskerk en de regio, het toegenomen toerisme en de regiofunctie die Heemskerk heeft opgebouwd op het gebied van sport en recreatie dragen ook bij aan het gunstige vestigingsklimaat. De gemeente heeft op tijd geanticipeerd en zodoende voorkomen dat er een gat ontstond tussen een op een groeiende bevolking gebaseerd uitgavenbeleid en de belastinggrondslag.

Deze bewegende, diverse samenleving vraagt om flexibiliteit op het gebied van huisvesting. De gemeente hanteert dan ook een dynamisch woningbeleid om leegstand en schaarste te voorkomen, de kwaliteit van woningen op peil te houden en zo goed mogelijk aan te sluiten bij de wensen van de al dan niet tijdelijke bewoners. Waar nodig zijn bestaande woningen gemuteerd of vervangen door nieuwbouw. De meeste woningen zijn nu levensloopbestendig en duurzaam. Waar mogelijk zijn woningen ingepast in of gecombineerd met groen en water. Vele woningen, bedrijven en andere gebouwen zijn voorzien van groene daken. Bovendien wordt er optimaal gebruik gemaakt van gebouwen door multifunctionele invulling op het gebied van werk, recreatie en zorg.

Niet alleen woningbouw, maar ook voorzieningen en infrastructuur zijn de laatste decennia ingericht op een diverse bevolking. Voorzieningen zijn gericht op alle leeftijdscategorieën, al ligt het accent op de 'oudere, maar vitale Heemskerker' (60-plussers). De infrastructuur van Heemskerk is 'ouderenproof', en zeer geschikt voor toerisme en recreatie. Zo zijn er geen stoepen en drempels, waardoor bijvoorbeeld Segways (elektrisch aangedreven eenpersoons vervoermiddel) overal vrij baan hebben. Qua voorzieningen staan gezondheid, wellness en sport centraal. Dit biedt aantrekkelijke mogelijkheden voor het bedrijfsleven en houdt bovendien de bevolking fit. Vanuit de hele regio IJmond en de wijde omgeving komen mensen naar Heemskerk om gebruik te maken van de wellness- en sportfaciliteiten.

In het autovrije centrum van Heemskerk zijn veel gezellige winkeltjes, restaurants, cafeetjes en terrassen. Daardoor heerst er een aantrekkelijke, dorpse sfeer en is het schoon, stil en veilig. Boven de winkels wordt gewoond. Grootschalige winkelgebieden liggen aan de rand van de gemeente en zijn goed bereikbaar met de auto en het openbaar vervoer. Heemskerk was een voorloper in het gebruik van biobrandstof en toen elektrisch rijden een enorme vlucht nam, liep de gemeente ook op kop door de snelle integratie van oplaadstations op parkeerterreinen.

Qua economische activiteit richt Heemskerk zich op toerisme, recreatie, sport, zorg en duurzame hoogwaardige industrie, dienstverlening en tuinbouw. De gemeente heeft flink in deze activiteiten geïnvesteerd en blijft ook in 2040 nadenken over nieuwe marktkansen die zich aandoen op dat gebied. Zo zijn De Houtwegen, De Trompet en De Waterwegen duurzaam ontwikkelde bedrijventerreinen en doet Park Assumburg in 2040 dienst als park voor vrije tijd en recreatie. Het Tolhek is ontwikkeld als zorgterrein. Het bedrijfsleven in Heemskerk kenmerkt zich door energiebewustzijn en duurzaamheid. Het Corus-terrein, is schoon, stil en veilig, en biedt in 2040 ook ruimte aan recreatie en onderwijs. Er is een science center dat fungeert als educatieve attractie gericht op wetenschap en technologie. Dit center is interessant voor lager, voortgezet en hoger onderwijs en trekt bovendien toeristen uit binnen- en buitenland aan.

Het tuindersgebied aan de grens van het Noord-Hollands Duinreservaat is een groene, toeristische zone waar recreatie wordt gecombineerd met duurzame tuinbouw. De nadruk ligt in dit gebied op specialistische teelt en hightech uitgangsmaterialen: volume wordt elders geproduceerd. De ruimte die hierdoor is ontstaan biedt mogelijkheden voor nevenactiviteiten, zoals woon-zorgcomplexen en kleinschalige verblijfsrecreatie. Het Noord-Hollands Duinreservaat is bereikbaar met de fiets en met openbaar vervoer, maar nog altijd gesloten voor gemotoriseerd verkeer. Er zijn allianties gevormd met onder andere PWN voor het duingebied, met Rijkswaterstaat voor de kust en het strand en met RAUM voor het Uitgeestermeer.
Dit heeft onder andere geleid tot een aantrekkelijke invulling van de ecologische hoofdstructuur. Ook het gewenste aantrekkelijke recreatie- en sportgebied is een feit.

Heemskerk heeft een open verbinding met de IJmond, Amsterdam, Schiphol, Zaandam, Uitgeest en de rest van de Metropoolregio. De afgelopen decennia is de verbinding via de A8 en A9 sterk verbeterd, is er een lightrail aangelegd met de MRA en zijn verbindingen tussen verschillende vervoersmiddelen geoptimaliseerd. Dit maakt Heemskerk een goed bereikbare gemeente voor forensen en toeristen.

Door duidelijk en vroegtijdig in te zetten op sport, recreatie en zorg heeft Heemskerk zich op deze gebieden een positie weten te verwerven in de regio. Dit heeft zowel bedrijven als onderwijsinstellingen aangetrokken, die graag dichtbij de praktijk zitten en gebruik maken van de hoogwaardig en duurzaam ingerichte woon/werkterreinen. Mensen werken tegenwoordig met plezier tot hun 70e en zijn gewend aan een leven lang leren, waardoor ook het volwassenenonderwijs bloeit.

De gemeente is geheel gedigitaliseerd, wat niet betekent dat er geen fysiek contact meer is tussen gemeente en bewoners waar dat wenselijk is. Digitalisering heeft bijgedragen aan een efficiëntere en effectievere inzet van middelen. De gemeente Heemskerk is zowel een virtueel als fysiek goed functionerende organisatie gericht op kerntaken als beleidsontwikkeling, dienstverlening en handhaving.

De gemeente Heemskerk neemt een onderscheidende positie in ten aanzien van de andere IJmond gemeenten. Er is in het verleden bewust samenwerking gezocht met de IJmond gemeenten, waarbij Heemskerk zich nadrukkelijk heeft geprofileerd met haar sterke punten. In de samenwerking is gezocht naar het voorkomen van concurrentie tussen de gemeenten en heeft men juist elkaars sterke punten benut door elkaar aan te vullen. De schaal van de bestuurlijke activiteiten sluit aan bij de doelstellingen die Heemskerk wil bereiken.

Al zijn veel plannen inmiddels verwezenlijkt, voor de toekomst ziet Heemskerk nog genoeg nieuwe uitdagingen. Zo zijn in 2040 alleen 100% energieneutraal opererende bedrijven, winkels en instellingen nog welkom in Heemskerk. En al lijkt dat ver weg, de jaren vliegen voorbij….

3 De koers naar 2040

De koers die hier wordt beschreven is het resultaat van het doorlopen traject. De opties die zijn voortgekomen uit de optieworkshop en de rode draad van de verhalen uit de visieworkshop worden samengebracht in een strategische toekomstvisie. De belangrijkste thema's vormen een heldere koers die de gemeente Heemskerk kan varen om haar wensbeeld te bereiken:

Inzetten op behoud huidig aantal inwoners

We willen erop inzetten dat Heemskerk in 2040 een even grote gemeenschap is als in 2008, zij het een gemiddeld oudere gemeenschap. De vergrijzing komt vanzelf, dus om het inwoneraantal op peil te houden en ook jongere mensen te behouden zal de gemeente daar vanaf vandaag actief aan moeten werken en er tegelijkertijd rekening mee moeten houden dat krimp zou kunnen optreden. Dat moet dus ook in de gaten gehouden worden.

Inzetten op sociale cohesie en betrokken buurten

In eerste instantie is het van belang dat Heemskerk ervoor zorgt dat de mensen die er vandaag wonen er graag willen blijven wonen. Hoge leefbaarheid in buurten, betrokken buurtbewoners, bereikbaarheid en een gezellig centrum dragen daar aan bij. Sociale cohesie wordt als kracht van de gemeente erkent. Inclusief en meebewegen zijn kernwoorden. Minder mobiele ouderen blijven mede 'aangehaakt' door het ontwikkelen van digitale mogelijkheden.

Inzetten op sport, toerisme en duurzame industrie

Inzetten open verbindingen met de regio

Inzetten op dynamisch woningbeleid

Daarnaast zet de gemeente de komende decennia in op sport, recreatie, toerisme, zorg, duurzame industrie, tuinbouw en dienstverlening. Om dit mogelijk te maken en om een gunstig vestigingsklimaat in stand te houden, is een open verbinding met de regio voor auto en openbaar vervoer essentieel voor zowel ondernemers als bewoners.

In deze visie past een flexibel en dynamisch woningbeleid gericht op duurzame, levensloopbestendige woningen die aansluiten bij de levensstijl van toekomstige bewoners. En het vraagt om een zeer gunstig vestigingsbeleid voor bedrijven en ondernemers, gericht op hoogwaardige, duurzame bedrijfslocaties en multifunctioneel gebruik van gebouwen door wonen en werken te combineren.

Inzetten op onderwijs en kennis

Kenniscentra worden gestimuleerd om zich te vestigen en er wordt geïnvesteerd in opleidingen

Autovrij centrum met dorps karakter

Voorzieningen en recreatiemogelijkheden staan in het teken van gezondheid, zorg en wellness. Daar hoort een autovrij centrum met een dorps karakter bij. Een drempelvrije, veilige infrastructuur is immers aantrekkelijk voor oudere inwoners en recreanten. En daarnaast voorzieningen als een ziekenhuis, zorghotels, privé klinieken en sportaccommodaties.

Positie als ‘groene long’ van de metro-poolregio Amsterdam

De dubbele functionaliteit van enerzijds behoud en anderzijds recreatief gebruik van groen, rust, ruimte en het strand versterkt de unieke ligging en het eigen karakter van Heemskerk. Uitbreiding van de ecologische hoofdstructuur door verbinding met Zaanstreek-Waterland versterkt de totstandkoming van een groene long van de metropoolregio Amsterdam en daarmee de positie en functie van Heemskerk. Hiervoor is samenwerking met alle betrokken organisaties en gemeenten nodig.

Digitalisering van dienst-verlening

Bestuurlijk gezien wordt er ingezet op digitalisering van de gemeentelijke diensten en sluit men samenwerking en de schaal van activiteiten aan bij de inzet die nodig is om bovenstaande visie te verwezenlijken.

Inzetten op samenwerking met IJmond en profileren eigen sterke punten

Er wordt ingezet op actieve samenwerking met de IJmond-gemeenten om gezamenlijk positie te bepalen richting de provincie en de metropoolregio Amsterdam. Binnen de IJmond regio profileert de gemeente Heemskerk zich op het gebied van groen, sport, zorg en sociale cohesie.

4 Colofon

opdracht	Strategische toekomstvisie Heemskerk 2040
periode	april 2008 - april 2009
opdrachtgever	de raad van de gemeente Heemskerk
portefeuillehouder	Jaap Nawijn, burgemeester
projectteam	Walter Brander (ambtelijk opdrachtgever) Adrienne Bloem (projectleider) Inge Dudink, Ron van Leeuwen, Jan Stokman, Ida Kolkman, Hans Nelissen, Jan Tuithof, Bob de Bie, Sandra Mottier
externe begeleiding	De Ruijter Strategie B.V. Paul de Ruijter Renate Kenter Jolanda van Heijningen Douwe Bekenkamp Lineke Botterhuis ir. Marten Bierman, planoloog
scenariotekeningen	JAM Visueel Denken Jan Selen
workshops	Lida Samson GGD Kennemerland
externe deelnemers	Frans Wevers, Jopie Bulthuis Wmo Burgerplatform Sjon Koelman , Ron Zuidervaart HCW Rob Verweij, Gerik ter Berge Kamer van Koophandel Siem Kuiper LTO-Noord Jan van Mourik PWN Gert Lohman Welschap Welzijn Anton van der Hulle CWI IJmond Aad Leek WOONopMAAT Dick Krom Tabijn John Keunen Fedra Marcel Sukel provincie Noord-Holland René Schoone, Cees Schoone Floricultura Paul Leistra Rabobank IJmond-Noord Anneke Been IJmond Veelzijdig Jan de Haan, Dirk Spijker, Wouter Peters Cliëntenplatform Sociale Zaken Bert Pannekeet Milieudienst IJmond Sylvia Dekker, Van Vlaanderen Plaatwerk/BGH Fabian Nagtzaam MKB Nederland / IJmond Jos van der Heijden De Hartekamp Groep Bert Zijl FED IJmond Miriam Brouwer R.A.U.M. (recreatieschap)
interne deelnemers	raadsleden gemeente Heemskerk collegeleden gemeente Heemskerk leidinggevenden en medewerkers gemeente Heemskerk